

MÜZİK ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN KURUMLARDA BİREYSEL SES EĞİTİMİ DERSİNDE DİKSİYON EĞİTİMİNİN ÖNEMİ *

†Öğr. Gör. Yurdağül PERÇİN

*1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze
Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi
SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta

Türkiye'de müziğin başlangıcı, Batı'ya yöneldiğimiz II. Mahmut dönemine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet kurulduktan sonra 1924 yılında orta öğretim düzeyinde açılan Musiki Muallim Okulu ile ülkemizde müzik eğitimi ciddi olarak başlamıştır. 1937-38 yıllarında yüksek öğretim seviyesinde Ankara Gazi Orta Muallim ve Terbiye Enstitüsü'ne bağlı 3 yıllık müzik bölümü açılarak ortaokul ve liselere müzik öğretmeni yetiştirilmiştir.

Yaklaşık 60-70 yıllık bir süreçte bu kurumda müzik öğretmeni yetiştirmede branş öğretmenliği, ek branş öğretmenliği, mektupla eğitim, hızlandırılmış eğitim ve dışarıdan bitirme gibi 3 ve 4 yıllık zaman içerisinde geliştirilmiş program ve çeşitli modeller uygulanarak çağımıza ayak uyduracak öğretmenler yetiştirilmeye çalışılmıştır.

1982-83 yıllarında çıkarılan 2547 sayılı yasa ile kurulan YÖK'e bağlı ülke çapında çeşitli illerde açılan üniversitelere bağlı Eğitim Fakülteleri bünyesinde Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında müzik öğretmenleri yetiştirilmeye başlanmıştır. Halen, bu durum devam etmektedir. (ÇEVİK, Suna, s.112)

Günümüze kadar ortaöğretim ve üniversitelerde okutulan müzik eğitimi programları ve bireysel ses eğitimi programı uygulamaları incelendiğinde, bireysel ses eğitimi dersleri işlenirken diksiyon eğitiminin eksikliği görülmektedir. Halbuki fakültelerimizde çeşitli yörelerden gelen öğrencilerimizin dillerindeki şive farklılıklarını ortadan kaldırarak geliştirmek için, müzik eğitimine geçmeden önce diksiyon eğitiminin yapılması son derece önemlidir. (BANARLI, Nihad Sami, s.37)

Bilindiği gibi, Bireysel Ses Eğitimi dersi; doğru nefes alma-tutma-verme, sesin niteliği, doğru nefes tekniği, nefes-ses bağlantısı, ses-söz uyumu (prozodi) gibi konuları içerir. Türkçemizi doğru ve etkili kullanarak güzel konuşma, vokal ve konsonların doğru boğumlanması, Bireysel Ses Eğitiminin temel kuralıdır. Konuşma ve müzik dili, ulusların tanıtılmasında da en büyük etkidir.

Dilimizin yapısal özelliklerine kısaca değinecek olursak; Türk dili kendi kendini türetme yeteneğinde bir dildir. Kök, takı, ses uyumları yapısı ile cebirsel bir yapı gösterir. Günümüzün teknik uygarlığı sürekli yeni kavramlar getirirken, Türkçe matematiksel yapısı ile bu kavramların karşılıklarını kendi derinliklerinden türetebilme gücünü göstermektedir. Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe yol açan bir eğitim düzeninde olmamalıdır. Kendi dilimize, kendi kültürümüze sahip çıkan yapıda eğitim sistemimizi geliştirmeliyiz. Eğitimin amacı; insanın toplumu ve kendisi için değer yaratabilecek düzeye getirilmesidir. Eğitim, aynı zamanda bir ülkenin, milletin geçmişi ile geleceği arasında bir köprü olma görevini üstlenir. (ÖMÜR, Mehmet, s. 36)

Kişinin hem kendine, hem toplumuna yararlı bir insan haline gelebilmesi için yalnız bilim-teknikte ilerlemesi değil sanatsal konularda da kendisini geliştirmesi gerekir.

Tüm eğitimcilerin, politikacıların, sanatçıların, sunucuların dilimizi kusursuz ve hatasız kullanması, hem etkili iletişimi sağlayacak, hem de fikirleri dinleyiciler tarafından tam anlaşılacaktır. (SİNANOĞLU, Oktay, s.113)

Bireysel Ses Eğitiminin vazgeçilmez bir parçasını oluşturan diksiyon eğitiminin önemi incelenerek, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki diksiyon dersinin nasıl işleneceğini ve uygulamaya konularak değerlendirilmeleri yapılacaktır.

Hepimizin bildiği gibi, şarkı söyleme öğretisi, ses eğitimi birçok soyut kavrama dayanmakta, birçok kuralları net koyamadığımız somut anlatımlardan yoksundur. Bu sebeplerden derse başlandığı ilk günden itibaren öğrencilerle iletişim kurabilmek, her öğrenciye aynı derecede yaklaşımda bulunmak oldukça zordur. Öğretmen, nitelikli amaca uygun eğitim için karşılaşılan bu zorlukları başarmak zorundadır. Bu nedenle, yeni anlatım yöntemleri geliştirmeli, her öğrencinin anlayabileceği örnekler oluşturmalıdır. Bir öğrenciye uygulandığında

† Çanakkale 18 Mart Üniv. GSEB, MÖABD

iyi sonuç veren bir anlatım, bir başka öğrencide aynı sonucu vermeyebilir. Sonuçların başarılı olması, öğretmenin anlatımına ve öğrencinin anlama yeteneğine bağlıdır. Nitelikli bir konuşma eğitimi için, sabırla çalışmak gerekmektedir. Piyanist ve siyaset adamı Paderewski'nin dediği gibi: "...Müzikal yeteneğin onda biri esinlenmeye, onda dokuzu da ter dökmektir, yani çalışmak, yorulmaktır..." konuşma sanatı için de aynı şey söz konusudur.

İlk derslerde, ses eğitiminin, şarkı söyleme öğretisinin ne olduğu, ders içeriği hakkında öğrenci aydınlatılmalıdır. Öncelikle doğru nefes tekniği hakkında bilgi verilmeli, nefesi alma-tutma-verme alıştırmalarının öneminden bahsedilmelidir. Nefes tekniğinin diksiyon eğitimi için de ne denli önemli olduğu unutulmamalı ve bu konuda da yeterli düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. Ses alıştırmalarına başlamadan, konuşma eğitiminin gerekliliği anlatılarak, nefes çalışmaları ile birlikte öncelikle diksiyon çalışmaları yaptırılmalıdır. Öncelikle kendi dilimizi doğru, güzel ve etkili kullanmamız gerekliliği unutulmamalıdır.

Hangi dilde konuşuluyorsa o dilin özellikleri bilinerek konuşma eğitimi verilmeli ve şarkı eğitimi de doğru artikülasyon (boğumlama) göz önünde bulundurularak verilmelidir. Bir dili her yönüyle öğrenip o dilde düşünerek, konuşmak ve şarkı söylemekle kendi dilimizin seslerini o dilin seslerine benzeterek konuşmak ve şarkı söylemek arasında çok büyük ayrıcalıklar vardır. Biri özgündür, diğeri ise öykünmedir (taklittir). Bu sebeplerden, öğrencilerimize bizim de yeterli derecede bilmediğimiz başka dillerin özelliklerini öğrenmek için çaba harcayacağımıza kendi dilimizdeki seslerin özelliklerini öğretmek için çalışmamız ve bu konunun üzerine yoğunlaşmamız daha doğru olur düşüncesindeyim.

Şan tekniği ile ilgili kitapların, yazıların ve dilimize çevrilen hemen hemen hepsi kitabı yazan kişinin kendi ana dilinin özelliklerine göre kaleme alınmıştır. Bunları çevirme yoluyla elde edip dilimize uygulamamız ve bunları öğrencilerimize öğretmeye çalışmamız ne kadar doğrudur ve bundan ne derece olumlu bir sonuca ulaşmaktayız? Tartışmaya açık sorulardır.

Dünyadaki tüm operalar önce milli, sonra da uluslararası nitelik kazanmışlar ve hemen hepsi kendilerine göre bir stil, bir ekol geliştirmişlerdir. Müzik öğretmeni adaylarının da öncelikle Türkçemizi doğru kullanmayı, diksiyon kurallarını uygulayabilmeleri gerekmektedir. Bu konuda repertuar sıkıntısı çekilmesi de göz ardı edilemeyecek gerçeklerdendir. Yalnız bu bizleri yıldırmmamalı, her ne şekilde olursa olsun öğrencilerimizi güzel dilimizin olanakları ile yetiştirme yolundan geri adım atmamamız gerekir.

Eski aryalar, liedler ve opera aryaları tabii ki Türkçe çalıştırılmamalı, bu tür eserler özgün dilleri ile öğrencilere öğretilmelidir. Ama en azından bir kısmı dilimize çevrilerek söylenebilir. Çalışılan yapıtlar hangi dilde olursa olsun öğrencilerimize iyi bilmedikleri bir dilin ünlülerini ve ünsüzlerini kullanarak yapıtları öykünmeleri yerine kendi dilimizi kullanarak şarkı söylemelerini öğretilmelidir.

Türkçemizde yazı dili ve konuşma dili arasında bazı farklılıkları düşünerek konuşma çalışmalarında bu uygulamalara ağırlık vermeliyiz. Her ses, olabildiğince söylendiği gibi yazılır. Değişik yörelerde değişik "ağız"lar kullanıldığı için, yazılıştta "İstanbul Ağız"na dayanan ortak söyleyiş esas olarak alınmaktadır. (DAVRAN ,Yalçın, s.4-5)

Diksiyonu şöyle tanımlayabiliriz: Söz söylerken, duygu ve düşünceleri doğru üslubuna uygun olarak anlatmak için sesin uyumunu, söylenişi, sözcük hecelerinin uzunluğu, kısalığı ve vurguları bakımından doğruluğu, jesti, mimiği, takınılacak tavırları yerinde ve güzel kullanma sanatıdır.

Toplum hayatının hemen her alanında etkili ve güzel konuşma hayati bir önem taşımaktadır. (GÜRZAP, Can, s.12)

İletişim kuran kişiler arasında psikolojik bir iletişim de devreye girmektedir, sempati ve antipati gibi olumlu ve olumsuz duygular konuşmacının sesine, jest ve mimiklerine yansımaktadır. Konuşmacıların aralarındaki karakter uyumu veya uyumsuzlukları da konuşmanın başarısını etkilemektedir. Dolayısıyla, konuşma aynı zamanda konuşmacının duygularının taşıyıcısıdır. Öğretmen adaylarına –yalnızca müzik öğretmeni adaylarına değil- bu nedenlerden ötürü nitelikli birer eğitimci olabilmeleri için gerekli çalışmalar yaptırılmalı, konuşma, bildiğini anlatabilme, düşüncelerini ifade edebilme yetkinlikleri artırılmalıdır.

Konuşma ve beden dili arasındaki bağlantı da göz ardı edilmemelidir. Konuşma eğitimi içinde beden dili çalışmaları da yapılarak, neyin nasıl daha etkili bir şekilde ifade edileceği belirtilmeli, müzik öğretmeni adaylarının bireysel ses eğitimi dersinde çalışılan yapıtlarda beden dilini rahat kullanmaları sağlanmalıdır.(SCHÖBER, Otto, s.54)

Şarkı söyleme sanatımız, bu sanata bizden önce başlayan pek çok ulusun etkisi altında kalmış ve her birinin iyi veya kötü yanlarından kendine göre alışkanlıklar edinmiştir. Yapılan uygulamalar göz önüne alınıp kendi dilimize göre bir stil oluşturulmalıdır.

Özetle

Bireysel Ses Eğitimi dersinde öncelikle doğru nefes almanın önemi aktarıldıktan sonra bu konuyla ilgili uygulamalar yapılmalı, burada öğrencilerin kendi başlarına da her gün neler yapmaları gerektiği belirtilmeli, yapacakları çalışmaları alışkanlık haline getirmeleri hatırlatılmalıdır.

Ardından, doğru-güzel-etkili konuşmanın önemi belirtilmelidir. Bu konuyla ilgili alıştırma yaptırılmalı ve her öğrencinin kendine özgü konuşma sorunları varsa giderilmeye çalışılmalıdır. Şarkı seslendirirken, söylediklerimizin anlaşılması için, öncelikle dilimizin kurallarını iyi bilmek ve öğretmek ilk görevimiz olmalıdır.

Ve ses alıştırma ses-söz bağlantısını sağlayacak alışımlarla geçilmelidir. Aslında, sözlü alışımlara geçmeden önce belli bir teknik düzeye ulaştırmak için aylarca teknik çalışmalar yapılmalıdır. Fakat, haftada sadece bir saatlik ders süresinin olması ve sınavlarda öğrencinin sözlü müzik eseri söyleme zorunluluğundan teknik düzey yeterince geliştirilemeden sözlü parçalara çalışılmakta ve teknik çalışmalarla söz çalışmaları birlikte yürütülmektedir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta da, şarkı söylerken Türkçe'mizde yer alan kelimelerin okunduğu gibi değil, yazıldığı gibi seslendirilmesidir.

Bütün bunlara ek olarak da, şan eğitimi ile solfej eğitiminin paralellik içermemesi sebebiyle öğrenci çoğunlukla öğrendiklerini kulaktan dolma öğrenmekte ve bunun için de çalıştığı eseri gereksiz yere defalarca tekrar ederek zaman kaybetmekte ve yine gereksiz yere yorulmaktadır. Şan dersleri, saydığım aksaklıklar nedeni ile solfej dersine dönüşmektedir. Bu da, dersin sadece iki dönemlik olduğu göz önüne alınırsa bu sorunun da acilen giderilmesi gerekliliğini ortaya koyar. Halbuki, öğrenci belli bir alıştırma ve solfej eğitimi aldıktan sonra sözlü eserlere geçebilse, öğretmenin işi daha da kolaylaşır, derste ki verimi daha da artar. Öğrenci eseri seslendirirken belli düzeltmelerin dışında yalnızca O'nun entonasyonu ve tekniği ile ilgilenebilir.

Dileğim, sadece müzik öğretmeni yetiştiren bölümlerimiz dışındaki diğer bölümlerde de konuşma eğitiminin gerekliliğinin anlaşılması, öğretmen adaylarının hepsinin ifade gücünü rahatlıkla sağlar durumda yetkin öğretmenler yetişmesidir.

KAYNAKÇA

BANARLI Nihad Sami, "*Türkçemizin Sırları*", Baha Matbaası, 1982, İstanbul.

ÇEVİK Suna, "*Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Eski-Yeni Modeller ve Model Arayışları*", Ç.O.M.Ü. Eğt. Fak. "*Sanat Eğitimi ve Sorunları*" Sempozyumu, Bildiri, 1999, Çanakkale.

DAVRAN Yalçın, "*Şarkı Söyleme Sanatının Öyküsü*", Önder Matbaacılık, 1997, Ankara.

GÜRZAP Can, "*Konuşan İnsan*", Yapı Kredi Yayınları, 2003, İstanbul.

ÖMÜR Mehmet, "*Sesin Peşinde*", Pan Yayıncılık, 2001, İstanbul.

PERÇİN Yurdağül-KAPLAN Mehmet, "*10 Derste Güzel Konuşma Sanatı-Diksiyon*", Özen Matbaacılık, 2002, Çanakkale.

SİNANOĞLU Oktay, "*Bye-Bye Türkçe*", Otopsi Yayınevi, 2002, İstanbul.

SCHOBER Otto, "*Beden Dili*", Arion Yayınevi, 2003, İstanbul.

ŞENBAY Nüzhet, "*Söz ve Diksiyon Sanatı*", Atlan Matbaacılık Ltd. Şti., 1993, İstanbul.

ŞENTÜRK Nezihe, "*Musiki Muallimden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Süreci*", G.Ü.G.E.F. Dergisi, Cilt 20, Sayı 3, 2000, Ankara.

